

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАКСИМЧУК ОЛЕКСАНДР СЕРГІЙОВИЧ

УДК 336.1:338.24.021.8

**БЮДЖЕТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД
В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
Кириленко Ольга Павлівна,
Тернопільський національний економічний
університет, завідувач кафедри фінансів ім. С. І. Юрія.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Рекова Наталія Юрївна,
Донбаська державна машинобудівна академія,
завідувач кафедри економіки підприємства;

кандидат економічних наук
Остріщенко Юлія Вікторівна,
Проект Європейського Союзу «ЄС для підсилення
державних фінансових систем місцевих урядів»,
експерт з питань бюджетування на місцевому рівні.

Захист відбудеться 19 грудня 2019 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 58.082.01 у Тернопільському національному економічному університеті за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11а, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46009, м. Тернопіль, вул. Бережанська, 4.

Автореферат розісланий «19» листопада 2019 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, професор

Т. О. Кізіма

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Бюджет розвитку територіальних громад є дієвим інструментом економічної політики органів місцевої влади. За рахунок коштів, що в ньому акумулюються, проводяться асигнування на розвиток комунальної інфраструктури та підприємств місцевого господарства. Як показує зарубіжний досвід, ефективне використання коштів бюджету розвитку сприяє покращенню інвестиційного клімату та зростанню бізнес-активності територіальних спільнот. Водночас, сучасна українська практика формування та використання бюджетів розвитку територіальних громад характеризується нестабільністю дохідних джерел, невеликими їх обсягами, що недостатні для виконання покладених на цей інститут завдань. Зазначені проблеми загострюються в умовах проведення реформи місцевого самоврядування та фінансової децентралізації, які супроводжуються розширенням повноважень органів місцевого самоврядування та зростанням відповідальності за результати своєї діяльності. Все це зумовлює необхідність пошуку ефективних методів бюджетного стимулювання розвитку територіальних громад, залучення перспективних та незадіяних джерел формування бюджетів розвитку, вдосконалення методики оцінювання ефективності капітальних видатків місцевих бюджетів.

Теоретичні та практичні аспекти функціонування капітального бюджету, яким і є бюджет розвитку, досліджували такі зарубіжні науковці: К. Бжозовска, Е. Блейклі, Г. Кітчен, Г. Кольм, М. Коппл-Турина, Дж. Максвелл, А. Муннел, У. Оутс, Х. Пітлік, Дж. Санделсон, Дж. Фогт, Е. Хансен, К. Чарльз, А. Шах, Дж. Шон, Д. Шумавон. Серед українських дослідників слід відзначити: С. Буковинського, О. Василенко, О. Дибу, І. Запатріну, Т. Затонатську, О. Кириленко, Г. Коцюрубенко, В. Крука, В. Кудряшова, М. Іоргачову, Л. Лисяк, Б. Малиняка, Ю. Остріщенко, К. Павлюк, В. Письменного, Н. Рекову, В. Русіна, С. Юрія та ін.

Варто акцентувати на невирішеності окремих питань щодо функціонування бюджету розвитку. Зокрема, недостатньо розробленою є класифікація доходів та видатків бюджету розвитку, відсутні дослідження щодо впливу децентралізації на функціонування бюджету розвитку, недостатньо уваги приділено аналізу шляхів удосконалення процедури планування капітального бюджету. Вирішенню цих завдань присвячена дисертаційна робота, що підтверджує її актуальність та своєчасність.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою науково-дослідних тем кафедри фінансів ім. С. І. Юрія: «Удосконалення управління фінансами територіальних громад в умовах бюджетної децентралізації» (державний реєстраційний номер 0118U003168), в межах якої автором вироблено рекомендації щодо вдосконалення методів управління фінансами територіальних громад; «Формування та реалізація фінансової політики сталого розвитку України» (державний реєстраційний номер 0116U002629), де обґрунтовано взаємозв'язок між децентралізацією і

розширенням участі населення територіальних громад у бюджетному процесі та запропоновано напрямки вдосконалення процесу партиципаторного бюджетування в Україні.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування концептуально-методичних засад функціонування бюджету розвитку територіальних громад та вироблення практичних рекомендацій щодо удосконалення порядку його формування і використання в умовах фінансової децентралізації в Україні.

Для досягнення вказаної мети було визначено такі завдання:

- узагальнити теоретичні та інституційні засади функціонування бюджету розвитку для поглиблення розуміння його сутності;
- виявити напрямки удосконалення наявної класифікації капітальних видатків з бюджету розвитку, що стане основою для підвищення ефективності планування та контролю за здійсненням таких видатків;
- обґрунтувати концептуальні засади фінансової децентралізації для визначення її ролі у функціонуванні бюджетів розвитку територіальних громад;
- провести моніторинг впровадження фінансової децентралізації в Україні та її впливу на динаміку залучення доходів і здійснення видатків бюджету розвитку, визначити проблемні аспекти фінансової децентралізації в Україні та запропонувати заходи щодо їх вирішення;
- оцінити вплив процесу об'єднання територіальних громад на стан бюджетів розвитку в контексті визначення ефективності об'єднання громад як передумови для удосконалення бюджету розвитку;
- узагальнити чинну практику планування доходів і видатків бюджету розвитку та виявити її недоліки, розробити рекомендації щодо удосконалення бюджетного планування як важливого елементу забезпечення стабільності бюджету розвитку;
- визначити можливість оптимізації доходів бюджету розвитку за допомогою надходжень від податку на доходи фізичних осіб на основі побудованої кореляційної моделі;
- проаналізувати зарубіжний досвід управління капітальним бюджетом органів місцевої влади, виявити його відмінності від української практики;
- розробити рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності бюджету розвитку територіальних громад в Україні.

Об'єктом дослідження є бюджети розвитку територіальних громад.

Предметом дослідження є концептуально-методичні та практичні аспекти функціонування бюджетів розвитку територіальних громад в умовах фінансової децентралізації.

Методи дослідження. У процесі дослідження використано сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема: історичний та документальний аналіз – для визначення концептуальних основ бюджету розвитку та децентралізації; аналіз, синтез та метод групування – для систематизації доходів та видатків бюджету розвитку; порівняльний метод, статистико-економічний, структурний аналіз та аналіз динамічних рядів – для

дослідження сучасного стану функціонування бюджету розвитку; графічний та табличний методи – для представлення результатів аналізу; методи абстрагування та узагальнення – для формулюванні висновків та пропозицій; економіко-математичного моделювання – при визначенні частки ПДФО, яку пропонувано зараховувати до місцевого бюджету.

Інформаційну основу дослідження становлять нормативно-правові акти у сфері бюджету, статистичні та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Міністерства розвитку громад та територій України, Державної казначейської служби України, місцевих рад, Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у поглибленні теоретичних та методичних засад функціонування бюджету розвитку територіальних громад і виробленні практичних рекомендацій щодо шляхів його удосконалення в умовах фінансової децентралізації в Україні. Основні положення, що підтверджують наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– трактування сутності бюджету розвитку на основі інтегрованого підходу, що більш повно враховує всі аспекти, що дасть змогу виділити бюджет розвитку серед інших частин бюджету. На відміну від наявних визначень, виокремлено основні принципи і функції бюджету розвитку, відмінності процедур планування та виконання бюджету розвитку порівняно з поточним бюджетом. Застосування запропонованого підходу дозволяє поглибити розуміння економічної сутності й призначення бюджету розвитку та більш точно оцінювати його ефективність;

– науково-теоретичні підходи до оцінювання впливу фінансової децентралізації на капітальне бюджетування, що, на відміну від наявних, охоплює узагальнення і групування основних переваг фінансової децентралізації, визначення її позитивних ефектів у розрізі складових цього процесу (децентралізація доходів, децентралізація видатків, процесуальна та організаційна самостійність), систематизацію основних ризиків, які виникають у бюджетній системі внаслідок бюджетної децентралізації. Такий підхід дозволяє оцінювати вплив фінансової децентралізації на функціонування бюджетів розвитку територіальних громад;

– науково-методичні підходи до підвищення ефективності капітального бюджетування, які, на відміну від наявних, передбачають використання нових інструментів для здійснення науково обґрунтованого планування капітальних видатків, зокрема це: створення системи інженерного моніторингу стану основних фондів комунальної власності, що дасть змогу ефективно та вчасно здійснювати капітальний ремонт і модернізацію; залучення додаткових джерел формування бюджету розвитку (облігаційні позики, краудфандинг та ендавмент-фонди), що дозволить збільшити обсяги доходів бюджету розвитку;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади класифікації капітальних видатків бюджету розвитку за ознакою технологічного типу робіт, що здійснюються за рахунок цих коштів

у частині виокремлення капітальних видатків інтенсивного та екстенсивного типу у зв'язку з їх різним впливом на ефективність використання основних фондів органів місцевого самоврядування. Такий підхід дозволяє науково обґрунтовано планувати капітальні видатки, а також більш точно оцінювати їх ефективність;

– наукові рекомендації щодо збільшення доходів бюджету розвитку, що базуються на економіко-математичному моделюванні спрямування частини надходжень від податку на доходи фізичних осіб до бюджетів територіальних громад. Це дасть змогу збільшити обсяг закріплених за бюджетом розвитку доходів без суттєвого впливу на пропорції розподілу коштів між поточним бюджетом та бюджетом розвитку, оскільки зазначені надходження ПДФО не перевищують обсяги коштів, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку.

– науково-організаційні підходи до удосконалення планування доходів і видатків бюджету розвитку в частині комплексного застосування довго-, середньострокового та поточного планування, що базується на широкому залученні громадськості до визначення потреб у капітальних видатках з бюджету розвитку, використанні середньострокового планування, як основного методу планування бюджету розвитку. Застосування такого підходу дасть змогу підвищити обґрунтованість розроблених планів і сприятиме ефективному використанню коштів бюджету розвитку.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій, реалізація яких дозволить підвищити розмір надходжень до бюджету розвитку та забезпечити зростання ефективності капітальних видатків. Висновки та рекомендації, отримані в дисертації, можуть бути використані в процесі проведення подальшого реформування бюджетної системи України в частині запровадження фінансової децентралізації.

Висновки та рекомендації щодо удосконалення економічної та моніторингової компетентності працівників органів публічної влади використовує у своїй діяльності Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України (довідка № 1264/7-19 від 27.06.2019 р.). Пропозиції щодо розширення залучення громадськості до процесу планування місцевих бюджетів застосовуються у практичній діяльності Київської обласної державної адміністрації (довідка № 4108/9.12 від 03.07.2019 р.). Рекомендації та висновки щодо удосконалення практики реалізації бюджету участі використовуються Томашпільською селищною радою Томашпільського району Вінницької області (довідка № 05-38-14/737 від 12.09.2018 р.). Пропозиції щодо створення системи управління місцевими активами впроваджені у діяльність Кислицької сільської ради Томашпільського району Вінницької області (довідка № 292 від 17.09.2018 р.). Рекомендації щодо підвищення відкритості процесу формування бюджету розвитку у частині представлення інформації про перерозподіл коштів на єдиному казначейському рахунку застосовує Опільська сільська рада Сокальського району Львівської області (довідка № 1053/02-18 від 14.09.2018 р.). Основні результати

дослідження впроваджені кафедрою фінансів ім. С. І. Юрія Тернопільського національного економічного університету у навчальний процес при викладанні дисциплін «Місцеві фінанси», «Програмно-цільовий метод бюджетування», «Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади» (довідка № 126-31/278 від 21.02.2019 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою роботою. Усі результати, висновки та пропозиції, які виносяться на захист, отримані автором особисто і є його науковим доробком. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використано лише ті ідеї та положення, що є результатом самостійного дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Основні результати та висновки дисертації були представлені та обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях та наукових заходах: «Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціальності «Фінанси, грошовий обіг і кредит»» (м. Ірпінь, 2014 р.), «Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціальності «Гроші, фінанси і кредит»» (м. Київ, 2015 р.), «Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності» (м. Кременчук, 2016 р.); «Другі наукові читання пам'яті С. І. Юрія» (м. Тернопіль, 2016 р.); «Треті наукові читання пам'яті С. І. Юрія» (м. Тернопіль, 2017 р.); «Економічний і соціальний розвиток країни у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2018 р.); «Інновації XXI століття» (м. Вінниця, 2018 р.).

Наукові публікації. Основні положення дисертаційної роботи викладено у 15 наукових працях, із них 5 публікацій – у наукових фахових виданнях України, 1 публікація – у науковому періодичному виданні іншої держави (Німеччина), 1 стаття – у колективній монографії, 1 публікація – в іншому зарубіжному науковому виданні (Норвегія) та 7 публікацій апробаційного характеру. Загальний обсяг опублікованих особисто автором праць становить 5,58 д. а.

Обсяг і структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 212 сторінок. Основний зміст дослідження викладений на 170 сторінках. Дисертаційна робота містить 12 рисунків, 22 таблиці та 7 додатків на 17 сторінках. Список використаних джерел викладений на 24 сторінках та налічує 228 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретико-інституційні основи формування і використання бюджетів розвитку територіальних громад**» досліджено теоретичні засади бюджету розвитку та його нормативно-правове забезпечення; визначено підходи до класифікації капітальних видатків; узагальнено концептуальні основи фінансової децентралізації та визначено її вплив на бюджет розвитку територіальних громад.

Огляд досліджень українських науковців дав змогу виокремити основні підходи до трактування бюджету розвитку (рис. 1). У процесі аналізу наукових підходів виявлено їх переваги та недоліки і сформульовано власне визначення бюджету розвитку з урахуванням основних характеристик цього поняття, а саме: зв'язок з бюджетними інвестиціями; спрямованість на забезпечення економічного розвитку; відмінність процесу планування та виконання.

Рис. 1. Систематизація підходів до трактування бюджету розвитку

З метою поглиблення розуміння сутності бюджету розвитку обґрунтовано його функції та принципи функціонування. Так, поряд з основними функціями, які виконує бюджет, визначено специфічні функції бюджету розвитку, це – стимулююча, екологічна, інвестиційна і стабілізаційна. Головними принципами, які визначають особливості бюджету розвитку та повинні враховуватися в процесі його формування і використання, є такі: обґрунтованість, безперервність планування, незалежність формування, цільове спрямування коштів, ефективність і прозорість.

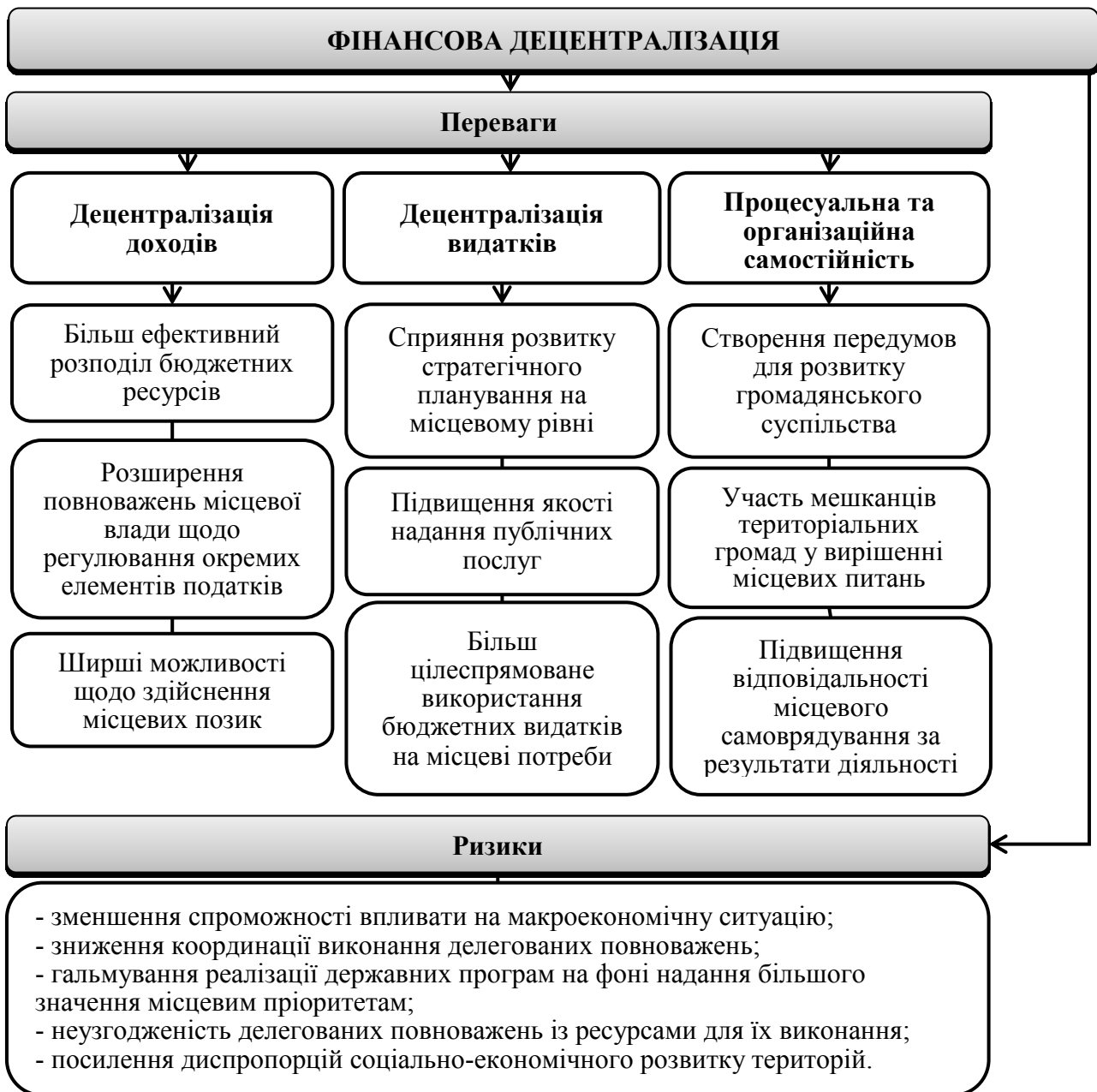
Установлено, що в зарубіжній науці та практиці використовується поняття капітального бюджету, який за своєю сутністю є аналогом вітчизняного бюджету розвитку. Основна увага при цьому зосереджується на капітальних видатках, які є основою самостійного функціонування капітального бюджету. В роботі узагальнено основні критерії класифікації капітальних видатків.

Для удосконалення чинної класифікації капітальних видатків запропоновано використовувати додатковий критерій – технологічний тип робіт, відповідно до якого капітальні видатки поділяються на екстенсивні та інтенсивні, що дасть змогу обґрунтовано планувати та оцінювати ефективність цих видатків. Виявлено недоліки законодавчого врегулювання порядку розподілу капітальних видатків між видами бюджетів, а саме: більшість видів капітальних видатків (крім видатків на фінансування регіональних та місцевих

програм розвитку закладів охорони здоров'я, розвитку фізичної культури і спорту та на здійснення державних програм підтримки будівництва (реконструкції) житла) не розмежовуються між місцевими бюджетами різного рівня.

Дослідження праць зарубіжних та українських вчених щодо сутності та практики проведення фінансової децентралізації дало змогу узагальнити основні її переваги та ризики (рис. 2). Зазначено, що ризики виникають внаслідок необґрунтованого планування та практичного впровадження децентралізації. У зв'язку з цим зроблено висновок щодо необхідності більш чіткого та науково обґрунтованого планування послідовності впровадження реформи з метою більш повної реалізації її переваг та уникнення ризиків.

Рис. 2. Переваги та ризики фінансової децентралізації

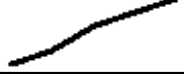

Констатовано, що реформа децентралізації в Україні заснована на комбінації моделей делегування та деволуції. Обґрунтовано взаємозв'язок між фінансовою децентралізацією та зростанням ефективності формування і використання бюджету розвитку територіальних громад. Це пов'язано зі зростанням мотивації органів місцевого самоврядування до підвищення ефективності своєї діяльності та стимулювання розвитку місцевого господарства, яке здійснюється з використанням бюджету розвитку. У процесі дослідження сутності фінансової децентралізації виділено основні можливості щодо удосконалення бюджету розвитку, які вона забезпечує: зростання самостійності органів місцевого самоврядування щодо залучення додаткових доходів до бюджету розвитку та більш раціональний розподіл видатків, підвищення ефективності використання бюджету розвитку.

У другому розділі «Прагматика формування та використання бюджетів розвитку територіальних громад в Україні» проаналізовано вплив законодавчого врегулювання процесу децентралізації на бюджети розвитку територіальних громад; оцінено динаміку бюджетів розвитку в процесі об'єднання територіальних громад; досліджено сучасний стан планування бюджетів розвитку територіальних громад в Україні.

Проведений аналіз дав змогу виявити значне зростання частки доходів бюджету розвитку в структурі доходів місцевих бюджетів України (табл. 1). Найвище значення цього показника спостерігалось у 2018 р. – 27,7%.

Таблиця 1

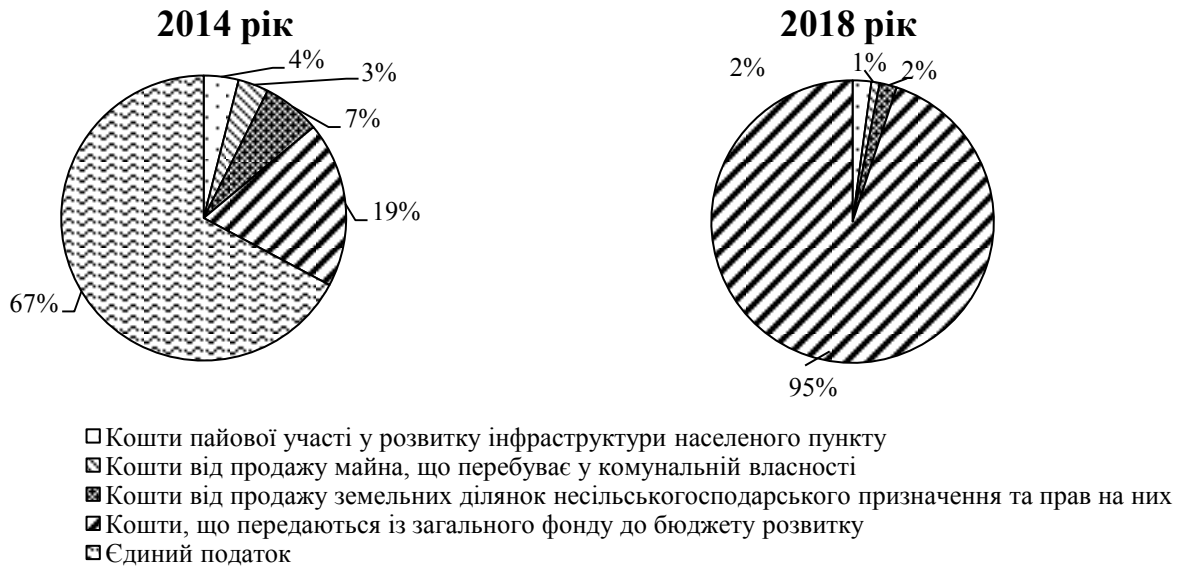
Динаміка частки доходів бюджету розвитку в доходах місцевих бюджетів України без врахування міжбюджетних трансфертів у 2014-2018 рр. *

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Графічне відображення
Доходи місцевих бюджетів (без врахування міжбюджетних трансфертів), млрд грн	101,1	120,5	170,7	229,5	263,5	
Темп зростання, %	96,1	119,2	141,7	134,4	114,8	
Доходи бюджетів розвитку місцевих бюджетів, млрд грн	11,1	24,0	47,1	60,1	73,0	
Темп зростання, %	84,1	216,2	196,3	127,6	121,5	
Частка доходів бюджетів розвитку в доходах місцевих бюджетів, %	11,0	19,9	27,6	26,2	27,7	

* Складено та розраховано на основі даних Державної казначейської служби України.

Виявлено негативні тенденції у динаміці структури доходів бюджетів розвитку, зокрема: суттєву деформацію структури доходів, за якої понад 90% становлять кошти, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку (рис. 3); значну регіональну диференціацію розмірів бюджету розвитку та концентрацію більшої частини ресурсів у декількох областях, які характеризуються високим рівнем економічного розвитку; недовиконання

планових надходжень капітальних міжбюджетних трансфертів до бюджету розвитку.

Рис. 3. Структура доходів бюджетів розвитку територіальних громад України у 2014 та 2018 рр.

*Побудовано на основі даних Державної казначейської служби України.

Водночас, відзначено позитивні тенденції, що характеризують здійснення капітальних видатків та зростання їх частки в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів. Крім цього, виявлено зростання частки капітальних інвестицій місцевих бюджетів у структурі їх капітальних видатків та в загальному обсязі капітальних інвестицій в Україні (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка капітальних видатків місцевих бюджетів України у 2014–2018 рр. *

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Графічне відображення
Усього видатків місцевих бюджетів, млрд грн	225,6	280,1	350,5	496,1	570,6	
Капітальні видатки, млрд грн	13,9	32,2	52,6	74,3	91,1	
Капітальні інвестиції, всього, млрд грн	219,5	273,1	359,2	448,5	578,7	
Капітальні інвестиції з місцевих бюджетів, млрд грн	5,9	14,3	26,8	41,6	50,4	
Частка капітальних видатків у загальному обсязі видатків, %	6,2	11,5	15,0	15,0	16,0	
Частка інвестицій з місцевих бюджетів у загальному обсязі капітальних інвестицій, %	2,7	5,2	7,5	9,3	8,7	
Питома вага капітальних інвестицій у капітальних видатках місцевих бюджетів, %	42,4	44,4	51,0	56,0	55,3	

* Складено та розраховано на основі даних Державної казначейської служби України.

Такий стан був спричинений перерозподілом на початкових етапах реформи децентралізації видаткових повноважень, що не було підкріплено відповідним перерозподілом дохідних джерел бюджетів. З огляду на це акцентовано на необхідності ефективного розподілу доходів між рівнями бюджетів з метою забезпечення надання органам місцевого самоврядування ресурсів, достатніх для фінансування реалізації нових повноважень.

Акцентовано на недостатньому розвитку ринку місцевих запозичень в Україні, за якого у більшості випадків кредиторами виступають міжнародні організації по програмах, розроблених спеціально для громад України. Це свідчить про низьку зацікавленість як потенційних кредиторів, так і органів місцевого самоврядування у таких кредитах, що є серйозною перешкодою на шляху формування фінансово спроможних територіальних громад.

Огляд стану об'єднання територіальних громад показав, що ці процеси відбуваються у різних регіонах з різною ефективністю. Найбільша кількість ОТГ була створена в Дніпропетровській області. Проте повільно відбувається процес об'єднання в Закарпатській, Донецькій, Київській, Луганській та Харківській областях. Виявлено, що в результаті об'єднання у новостворених бюджетах простежується вища амплітуда коливання основних показників, що характеризують формування і використання бюджету розвитку ОТГ порівняно з відповідними показниками для обласних центрів (табл. 3). Бюджети обласних центрів обиралися на основі рейтингу регіонів, а ОТГ – на основі рейтингу спроможності ОТГ, які були сформовані у 4 групи, і з кожної з них обрано по одному бюджету.

Таблиця 3

Динаміка забезпечення капітальних видатків власними доходами бюджетів розвитку територіальних громад України в 2014–2018 рр., %

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Динаміка 2018/2014
Об'єднані територіальні громади						
Калинівська ОТГ	56,9	9,2	1,3	1,3	2,7	-54,2 в. п.
Носівська ОТГ	123,5	10,0	10,3	1,3	11,7	-111,8 в. п.
Бобринецька ОТГ	106,3	1,6	-	-	0,0	-106,3 в. п.
Сатанівська ОТГ	87,4	54,6	8,8	6,6	3,7	-83,7 в. п.
У середньому по ОТГ	76,2	13,9	3,9	2,1	4,1	-72,1 в. п.
Обласні центри						
Чернівці	184,5	9,6	13,6	16,7	13,1	-171,4 в. п.
Дніпро	170,1	4,8	1,8	3,3	2,7	-167,4 в. п.
Одеса	108,9	13,9	11,8	10,2	8,8	-100,1 в. п.
Чернігів	99,4	5,7	4,3	2,3	4,4	-95,0 в. п.
У середньому по обласних центрах	131,6	10,0	6,7	7,0	5,9	-125,7 в. п.

* Складено та розраховано на основі даних веб сайтів місцевих рад.

У результаті аналізу практики планування бюджету розвитку виявлено відсутність необхідної нормативно-правової регламентації порядку

стратегічного бюджетного планування на рівні територіальних громад. Таке планування місцевою владою проводиться, однак його недоліком є низький рівень транспарентності, особливо в частині звітування про досягнення стратегічних цілей, хоча на сайтах деяких місцевих рад публікуються дані не лише про стан виконання, а й про заплановані заходи щодо забезпечення подальшого виконання планів, що дає підстави очікувати розвиток стратегічного планування в напрямку імплементації кращих практик.

Отже, розвиток середньострокового бюджетного, в т. ч. капітального, планування на місцевому рівні знаходиться на початковому етапі. Ефективність поточного планування доходів бюджету розвитку доволі низька, на що вказують наявні значні відхилення запланованих та фактичних показників (до 50 в. п.). Зроблено висновок щодо необхідності вдосконалення методичних основ планування капітальних видатків, забезпечення контролю за їх здійсненням та посилення транспарентності цього процесу.

У третьому розділі «**Перспективи зміцнення бюджетів розвитку територіальних громад**» розроблено модель надходження частини податку на доходи фізичних осіб до бюджету розвитку; досліджено зарубіжний досвід капітального бюджетування; вироблено рекомендації щодо напрямів підвищення ефективності бюджету розвитку територіальних громад.

Обґрунтовано доцільність зарахування до бюджету розвитку частини ПДФО. Це дасть змогу підвищити стабільність бюджету розвитку завдяки зменшенню його залежності від надходжень коштів, що передаються із загального фонду бюджету, розмір яких визначається, зокрема, на основі суб'єктивних чинників. За допомогою економіко-математичного моделювання доведено існування тісного взаємозв'язку між сумою ПДФО, що зараховується до місцевого бюджету, та обсягами коштів, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку.

Використання регресійного аналізу дало змогу розрахувати співвідношення між сумами цих ресурсів, що виражено формулою:

$$y = 0,3376x + 13\,010,91, \quad (1),$$

$$R^2 = 0,9777$$

де: x – сума ПДФО, що зараховується до місцевих бюджетів;

y – сума коштів, що передається із загального фонду місцевого бюджету до бюджету розвитку.

Крім цього, для даного рівняння було визначено довірчий інтервал значення частки ПДФО, яка повинна зараховуватися до бюджету розвитку (0,3376), нижню і верхню межі якого (0,1828 і 0,4924 відповідно) було рекомендовано використовувати для визначення мінімального та максимального значень цієї частки.

Розраховані значення були апробовані на бюджетах 24 територіальних громад різного виду. Отримані результати показали, що застосування запропонованого підходу у більшості випадків не призведе до зменшення

обсягу фінансових ресурсів загального фонду, оскільки розрахована сума не перевищує розмір коштів, що передаються із загального фонду до бюджету розвитку. Результати апробації стали основою для рекомендацій щодо зарахування до бюджетів розвитку частини надходжень від ПДФО. Запропоновано для ОТГ встановити перехідний період, впродовж якого ця норма буде запроваджуватися, оскільки її негайне застосування матиме негативний вплив на обсяг фінансових ресурсів загального фонду місцевого бюджету. Це пов'язано з необхідністю вирішення першочергових проблем у місцевому господарстві та набуття органами місцевого самоврядування практичного досвіду щодо управління фінансовими ресурсами.

Студіювання зарубіжного досвіду дозволило виявити спільні риси в управлінні капітальним бюджетом, які характерні для більшості країн і ще не реалізовані в Україні, що дало змогу визначити орієнтири вдосконалення бюджету розвитку територіальних громад.

Запропоновано напрямки вдосконалення планування капітальних видатків місцевих бюджетів та обґрунтовано їх роль у підвищенні ефективності управління бюджетом розвитку. Застосування нових підходів (відокремлення процесів планування поточного бюджету та бюджету розвитку; запровадження комплексної системи капітального бюджетного планування; створення системи управління капітальними активами) дасть змогу підвищити загальну ефективність управління місцевими бюджетами. Обґрунтовано, що відокремлення процесу планування капітальних видатків від планування поточних видатків бюджету дозволить використовувати для капітального планування методи, відмінні від тих, що використовуються для поточного. Це пов'язано з різним економічним змістом тих заходів, що реалізуються за рахунок поточного бюджету та бюджету розвитку. Використання інших, більш релевантних, методів планування сприяє удосконаленню цього процесу, що приведе до підвищення ефективності виконання розробленого плану.

Запровадження довгострокового планування розвитку територіальної громади та забезпечення його взаємозв'язку із середньостроковим та поточним капітальним бюджетним плануванням дає змогу створити єдине бачення майбутнього розвитку територіальної громади та більш ефективно визначати пріоритетні проекти та напрямки здійснення видатків. Широке залучення громадськості є важливим інструментом з'ясування наявних проблем та визначення очікуваних результатів діяльності місцевої влади. Отримана в результаті консультацій з громадськістю інформація може бути використана як при розробці стратегії розвитку громади, так і в процесі ідентифікації потреб у капітальних видатках.

У процесі імплементації зарубіжного досвіду у вітчизняну практику слід звернути особливу увагу на використання нових технологій та інструментів управління бюджетом розвитку. Формування системи управління капітальними активами органів місцевого самоврядування на основі централізованої бази даних про основні фонди дозволить більш ефективно планувати капітальні видатки, зокрема приймати рішення про використання ресурсів бюджету

розвитку на здійснення заходів щодо капітального ремонту, реконструкції, переоснащення об'єктів основного капіталу територіальних громад та етапу, на якому все це необхідно здійснити.

Використання нових форм мобілізації доходів (краудфандинг, ендавмент) призведе до підвищення дохідного потенціалу бюджетів розвитку завдяки залученню додаткових джерел, а не перерозподілу коштів між поточним і капітальним бюджетом, як це практикується зараз. Зокрема, ендавмент завдяки своїм характерним особливостям (недоторканість основної суми, реінвестування частини інвестиційного доходу) дозволяє в довгостроковій перспективі забезпечити стабільне зростання обсягів фінансових ресурсів бюджету розвитку та стати потужним джерелом його фінансування. Краудфандинг дає змогу частково або повністю профінансувати проєкт у разі недостатності коштів бюджету розвитку.

Залучення громадськості до процесу капітального бюджетування сприятиме підвищенню рівня довіри до влади та створенню кращих умов для реалізації політики органів місцевого самоврядування. Обґрунтовано доцільність поширення партиципаторного бюджетування та визначено напрямки подальшого його вдосконалення: розширення форм участі громадян (запровадження публічного представлення проєктів авторами з широким обговоренням громадськості); покращення інформаційного супроводу процесів розробки проєктів та ознайомлення з ними; законодавча регламентація партиципаторного бюджетування (розробка методичних рекомендацій, типового положення про бюджет участі).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі обґрунтовано концептуально-методичні засади функціонування бюджету розвитку територіальних громад та розроблено практичні рекомендації щодо удосконалення порядку його формування і використання в умовах фінансової децентралізації в Україні. Це дало змогу сформулювати такі висновки та пропозиції:

1. Бюджет розвитку є дієвим інструментом інвестиційної політики органів місцевого самоврядування. З огляду на це його ефективне використання стає важливим елементом економічного розвитку територіальних громад і країни загалом. Сучасний стан бюджету розвитку територіальних громад, незважаючи на існування позитивних тенденцій, все ще потребує суттєвого покращення з врахуванням передової зарубіжної практики.

2. Бюджет розвитку слід розглядати як інститут публічних фінансів, призначенням якого є акумуляція коштів для здійснення інвестиційної діяльності з метою реалізації заходів щодо стимулювання економічного розвитку та забезпечення зростання добробуту громадян. Додатково до загальних бюджетних функцій функціями бюджету розвитку визначено стимулюючу, екологічну, інвестиційну і стабілізаційну. Функціонування бюджету розвитку має здійснюватися на основі таких принципів: обґрунтованості, безперервності, незалежності формування, цільового

спрямування коштів, ефективності та прозорості. Відзначено відмінності процедур планування і виконання бюджету розвитку порівняно з поточним бюджетом.

3. Аналіз наукових та нормативних підходів до класифікації капітальних видатків дозволив визначити основним недоліком чинної системи недостатню специфікацію окремих груп видатків. Віднесення видатків екстенсивного та інтенсивного характеру до однієї групи звужують можливості для планування та контролю за пріоритетністю спрямування коштів. Аргументовано, що видатки, які приводять до зростання ефективності використання основних фондів та місцевої інфраструктури, доцільно відносити до іншої групи, ніж ті, які не передбачають таких наслідків. Обґрунтовано доцільність законодавчого регламентування порядку розподілу капітальних видатків між видами бюджетів.

4. Встановлено, що децентралізація створює додаткові можливості для удосконалення функціонування бюджету розвитку. Основними перевагами децентралізації є отримання органами місцевого самоврядування достатніх повноважень, оптимізація тарифів, структури доходів і видатків місцевих бюджетів, підвищення ефективності економічної діяльності органів місцевого самоврядування. Ризики децентралізації пов'язані з можливим послабленням координації виконання загальнодержавних функцій, посиленням регіональних диспропорцій у бюджетних ресурсах та погіршенням фінансового становища територіальних громад внаслідок розбалансування їх бюджетів. Зазначено, що усвідомлення наявності певних ризиків у функціонуванні бюджетної системи дає змогу попередити їх негативний вплив, а знання переваг децентралізації – ефективно їх реалізувати на практиці.

5. Реформа децентралізації сприяла, з одного боку, підвищенню самостійності і збільшенню повноважень органів місцевого самоврядування у сфері капітального бюджетування, а з іншого, призвела до суттєвого обмеження джерел надходжень бюджету розвитку. Водночас, проведений аналіз показав збільшення частки капітальних видатків місцевих бюджетів та покращення їх структури, а саме: зростання частки інвестицій у структурі капітальних видатків місцевих бюджетів. Встановлено, що ці видатки майже повністю забезпечуються передачею коштів із загального фонду до бюджету розвитку, що є негативною тенденцією. Крім цього, капітальні трансферти і муніципальні запозичення майже не застосовуються у вітчизняній практиці.

6. У роботі підтверджено позитивний вплив об'єднання громад на бюджети новостворених ОТГ. Це пов'язано з перерозподілом дохідних і видаткових повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування, а також отриманням останніми нових прав у сфері управління власним бюджетом. Такі зміни свідчать про ефективність об'єднання, що є центральним елементом процесу децентралізації. У зв'язку з цим у процесі впровадження наступних етапів децентралізації необхідно глибоко аналізувати їх можливий вплив на фінансовий стан територіальних громад з метою попередження можливих негативних наслідків та ризиків.

7. Аналіз процедур планування капітальних видатків дав змогу констатувати їх недосконалість та наявність невирішених проблем у сфері довго-, середньострокового та поточного бюджетного планування. Довгострокове планування застосовує невелика кількість органів місцевого самоврядування, переважно у містах обласного значення, причому в багатьох випадках воно є недостатньо прозорим. Середньострокове планування лише починає розвиватися і стосується, насамперед, поточного бюджету. Недостатня наукова обґрунтованість розроблених планів призводить до значних розбіжностей планованих показників з фактичними. Для подолання зазначених недоліків необхідно удосконалити процедури планування шляхом розвитку комплексної системи капітального бюджетування в територіальних громадах і розроблення об'єктивних критеріїв доцільності здійснення капітальних видатків.

8. За допомогою економіко-математичного моделювання обґрунтовано доцільність зарахування частини надходжень від податку на доходи фізичних осіб до бюджету розвитку. На основі даних про виконання місцевих бюджетів України впродовж 2016–2018 рр. побудована регресійна модель з метою визначення частки ПДФО, яку слід зараховувати до бюджету розвитку. Розрахунки показали, що до бюджетів розвитку територіальних громад доцільно зараховувати від 18 до 49 відсотків надходжень ПДФО. Право на встановлення конкретного розміру відрахувань доцільно визначити як повноваження органу місцевого самоврядування. Модель може стати основою для внесення відповідних змін до чинного законодавства України щодо зарахування частини надходжень ПДФО до бюджету розвитку.

9. Огляд зарубіжного досвіду дозволив узагальнити позитивні аспекти системи управління капітальними видатками на місцевому рівні. Зазначено, що для підвищення ефективності бюджетів розвитку в Україні доцільно враховувати кращу зарубіжну практику, зокрема: відокремлення планування капітального бюджету від планування поточного; застосування комп'ютерних та інженерних систем аналізу; широке залучення громадськості до бюджетного планування; розвинена система контролю, зосереджена на ефективності використання бюджетних коштів; диверсифікація доходів капітального бюджету; розвинутий ринок боргових цінних паперів; залучення альтернативних джерел доходів капітального бюджету.

10. Удосконалення управління бюджетом розвитку територіальних громад доцільно проводити за двома напрямками: 1) підвищення ефективності планування і контролю за капітальними видатками (відокремлення планування капітальних видатків від поточних; запровадження комплексного довгострокового планування; залучення широкого кола учасників, у т. ч. громадськості; забезпечення незмінності видатків, передбачених сформованими планами; створення системи управління основними фондами органів місцевого самоврядування із застосуванням сформованої бази актуальної інформації щодо складу та стану активів, які знаходяться у розпорядженні органів місцевого самоврядування; розвиток партиципаторного бюджетування); 2) розширення

складу дохідних джерел бюджету розвитку (надання права ОТГ здійснювати місцеві запозичення; розширення переліку видів облігацій місцевої позики і запровадження дохідних облігацій, створення інститутів спеціалізованих посередників для допомоги громадам у проведенні емісії облігацій; використання альтернативних форм фінансування бюджету розвитку, таких як лізинг, краудфандинг, ендавмент).

Результати дослідження впроваджені у діяльність Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, Київської обласної державної адміністрації, Томашпільської селищної ради Томашпільського району Вінницької області, Кислицької сільської ради Томашпільського району Вінницької області, Опільської сільської ради Сокальського району Львівської області та в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації, у яких відображені основні наукові результати дисертації:

1. Максимчук О. С. Вплив бюджетної децентралізації на функціонування бюджету розвитку (на прикладі бюджету м. Тернополя). *Світ фінансів*. 2017. Вип. 1 (50). С. 91–99 (0,70 д. а.).
2. Maksymchuk O. Budget decentralization: The essence and challenges for the budget system. *European Applied Science*. 2018. № 5. P. 18–20 (0,40 д. а.).
3. Максимчук О. С. Концепція двох бюджетів та особливості її застосування в Україні. *Вісник ТНЕУ*. 2018. Вип. № 4. С. 47–58 (0,75 д. а.).
4. Максимчук О. С. Імплементация бюджету участі в Україні (на прикладі м. Тернополя). *«Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2018. № 12 (20). С. 120–125 (0,56 д. а.).
5. Максимчук О. С., Кириленко О. П. Капітальні інвестиції з місцевих бюджетів: сучасна практика та перспективи удосконалення. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 2. С. 5–11 (Особистий внесок: здійснено аналіз основних показників, що характеризують стан капітального інвестування за рахунок коштів місцевих бюджетів, виявлено слабкі сторони цього процесу та запропоновано шляхи удосконалення) (0,38 д. а.).
6. Максимчук О. С. Місцеві запозичення як джерело здійснення капітальних видатків місцевих бюджетів. *Світ фінансів*. 2019. Вип. 2 (59). С. 98–108 (0,90 д. а.).
7. Максимчук О. С. Розширення можливості участі громади в бюджетному процесі як складова бюджетної децентралізації. *Формування фінансового механізму сталого розвитку України: моногр. / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко та д-ра екон. наук, доц. О. І. Тулай. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. С. 88–94 (0,50 д. а.).*
8. Maksymchuk O, Kuruppu S. Participatory budgeting in a Ukrainian municipality: the case of Ternopil municipality. *Transformations of public sector and its financial system in Ukraine*. 2019. Vol. 1. Bodø: Nord University. P. 39–50. (Особистий внесок: здійснено аналіз передумов та процесу впровадження

партиципаторного бюджетування в Тернополі, виявлено основні недоліки цього процесу) (0,24 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Максимчук О. С., Чайковська І. Я. Інвестиційна складова місцевих бюджетів у контексті забезпечення економічного зростання в Україні. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціальності «Фінанси, грошовий обіг і кредит» : тези наук.-практ. конференції (Ірпінь, 19–21 берез. 2014 р.). Ірпінь, 2014. С. 113–118 (Особистий внесок: проаналізовано структуру доходів бюджету розвитку, структуру капітальних інвестицій в Україні в розрізі джерел здійснення та обґрунтовано доцільність зарахування до бюджету розвитку частини надходжень від податку на доходи фізичних осіб) (0,09 д. а.).

10. Максимчук О. С., Палац Х. П. Проблеми формування в Україні нової системи фінансового вирівнювання територій. Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі спеціальності «Гроші, фінанси і кредит» : зб. матер. наук.-практ. конф. (Київ, 22–24 квіт. 2015 р.). Київ, 2015. С. 58–61. (Особистий внесок: проаналізовано положення закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» з точки зору їх впливу на систему фінансового вирівнювання та бюджет розвитку) (0,09 д. а.).

11. Максимчук О. С. Фінансова децентралізація: основні виклики для бюджетної системи України. Другі наукові читання пам'яті С. І. Юрія : зб. наук. праць (Тернопіль, 28 лист. 2016 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2016. С. 71–75 (0,23 д. а.).

12. Максимчук О. С. Актуалізація проблеми голосування ногами в умовах фінансової децентралізації в Україні. Актуальні проблеми та перспективи розвитку економіки в умовах глобальної нестабільності : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф. (Кременчук, 1–2 груд. 2016 р.). Кременчук, 2016. С. 142–143 (0,19 д. а.).

13. Максимчук О. С. Застосування капітального бюджету в зарубіжній бюджетній практиці. Треті Всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія : збірник наук. праць (Тернопіль, 28 лист. 2017 р.). Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. С. 70–73 (0,22 д. а.).

14. Максимчук О. С. Напрями підвищення ефективності капітальних видатків місцевих бюджетів в умовах децентралізації. Економічний і соціальний розвиток у XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації : збірник тез доповідей XV Ювілейної міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (Тернопіль, 29–30 берез. 2018 р.). Тернопіль : ТНЕУ, 2018. С. 151–153 (0,14 д. а.).

15. Максимчук О. С. Перспективи оптимізації дохідної частини бюджету розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Інновації XXI століття : зб. наук. матеріалів XX міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, 25 трав. 2018 р.). Вінниця, 2018. Ч. 2. С. 49–53 (0,19 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Максимчук О. С. Бюджети розвитку територіальних громад в умовах фінансової децентралізації. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2019.

Досліджено концептуальні та практичні аспекти функціонування бюджетів розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Розвинуто трактування сутності бюджету розвитку, виділено його функції та принципи. Обґрунтовано необхідність вдосконалення класифікації капітальних видатків бюджетів. Визначено вплив фінансової децентралізації на бюджети розвитку територіальних громад.

Проаналізовано практику формування та використання бюджету розвитку місцевих бюджетів України. Виявлено позитивну динаміку капітальних видатків на фоні погіршення структури доходів бюджету розвитку. З'ясовано, що зазначені зміни більш помітні в бюджетах ОТГ, ніж у бюджетах обласних центрів, що дозволяє стверджувати про ефективність реформи. Констатовано відсутність в Україні комплексної системи планування бюджету розвитку на місцевому рівні.

За допомогою математичного моделювання визначено частку ПДФО, яку доцільно зараховувати до бюджету розвитку з метою зміцнення його дохідної частини. Узагальнено відмінності між закордонною та вітчизняною практикою капітального бюджетування і запропоновано напрямки удосконалення управління бюджетом розвитку в Україні.

Ключові слова: місцеві бюджети, бюджет розвитку, капітальні видатки, бюджетна децентралізація, місцеві запозичення.

АННОТАЦИЯ

Максимчук А. С. Бюджеты развития территориальных общин в условиях финансовой децентрализации. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Тернопольский национальный экономический университет, Тернополь, 2019.

Исследованы концептуальные и практические аспекты функционирования бюджетов развития территориальных общин в условиях децентрализации. Углублено трактование сущности бюджета развития, выделены его функции и принципы. Обоснована необходимость усовершенствования классификации капитальных расходов бюджетов. Определено влияние децентрализации на бюджеты развития территориальных общин.

Проанализирована практика формирования и использования бюджета развития местных бюджетов Украины. Выявлена положительная динамика капитальных расходов на фоне ухудшения структуры доходов бюджета развития. Установлено, что указанные изменения более заметны в бюджетах ОТГ, чем в бюджетах областных центров, что позволяет утверждать об эффективности реформы. Констатировано отсутствие в Украине комплексной системы планирования бюджета развития на местном уровне.

С помощью математического моделирования определена доля НДСЛ, которую целесообразно зачислять в бюджет развития с целью укрепления его доходной части. Обобщены различия между зарубежной и отечественной практикой капитального бюджетирования и предложены направления совершенствования управления бюджетом развития в Украине.

Ключевые слова: территориальная община, бюджетная децентрализация, бюджет развития, капитальные расходы, местные заимствования.

ANNOTATION

Maksymchuk O. S. Development budgets of territorial communities in terms of fiscal decentralization. – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Economic Sciences in specialty 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2019.

The dissertation deals with conceptual and practical aspects of functioning of development of territorial communities in the conditions of decentralization.

In examining the nature of the development budget, it has emerged that European and American researchers are focusing on capital expenditures, often ignoring the budget's revenue. In domestic scientific idea there are different approaches to the interpretation of this concept. Based on an analysis of these interpretations, own definition is proposed. The functions and principles of the development budget are highlighted. Distributive and control functions are defined as main, and additional functions are stimulating, environmental, investment and stabilization. The principles of development budget include: validity, continuity, independence of formation, targeting of funds, efficiency, and transparency.

On the basis of the review of the scientific literature, the main approaches to the systematization of capital expenditures are identified. An analysis of the current economic classification using these approaches has shown that it has some drawbacks; in particular, costs that differently affect the productivity of fixed assets are of one category. In addition, the current legislation does not systematize capital expenditures by the criterion of the level of budget from which they are made.

Investigating the phenomenon of fiscal decentralization on the basis of the three main elements of this process, its impact on the functioning of the development budgets of territorial communities has been identified and substantiated. The basic

challenges that the budget system has to overcome in order to take full advantage of decentralization have been identified.

Research into the current state of formation and use of development budget has shown that the existing legislative shortcomings significantly affect the realization of the capabilities of this institute. Significant deterioration of the structure of the revenues of the development budget is revealed. With regard to capital expenditures, the transfer of broader authority to the local authorities has facilitated both the growth of their share in structure of expenditures and the improvement of their structure. In particular, there was a significant increase in the share of capital investments in the structure of capital expenditures of local budgets.

Based on a sample analysis of the budgets of four regional centers and four United Territorial Communities (UTC), it is revealed that the positive impact of the changes that have taken place is more noticeable in the budgets of UTCs than in the budgets of regional centers. This gives grounds for arguing the effectiveness of such measures and reinforces the arguments in favor of continuing the reform.

The analysis of the planning of capital expenditures of local budgets is carried out. It is stated that at the present stage in Ukraine there is no comprehensive system that would link strategic, medium-term and current planning at the local level. The main reasons for this are the lack of a proper legal framework and the financial failure of most communities.

It is proposed to include into the development budget the income from the real estate tax and part of the income from the PIT. On the basis of foreign experience the mechanism of calculation of the real estate tax, which helps to increase its fiscal role is determined. In order to justify the share of the income tax that should be credited to the development budget, a linear regression model between the amount of the income tax and the amount transferred from the general fund to the development budget is constructed. As a result, a close correlation between these indicators was identified and the share of the income taxes to be credited to the development budget was substantiated.

The main differences between the foreign and domestic practice of managing the capital budget are summarized. Directions of implementation of foreign experience of management of the capital budget into domestic practice are offered. To improve the stability of development budget, it is proposed to expand the use of strategic and medium-term planning, to ensure transparency of this process.

In order to strengthen the revenue potential of the development budget, it is proposed to improve the institution of local borrowings, especially bond loans. Two main directions of its development are proposed: development of legal and regulatory support of this institute, in particular, on the issue of bonds of external local loan (Eurobonds) and conducting of a wide information and educational campaign among the population and employees of local councils.

Keywords: local budgets, development budget, capital expenditures, budget decentralization, local borrowing.

Підписано до друку 18.11.2019 р.
Формат 60x90/16. Гарнітура Times.
Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 1,0.
Зам. № А041-19. Тираж 150 прим.

Видавець та виготовлювач
Тернопільський національний економічний університет
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль 46009

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців ДК № 3467 від 23.04.2009 р.*

Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ»
вул. Бережанська, 2, м. Тернопіль 46009
тел. (0352) 47-58-72
E-mail: edition@tneu.edu.ua